

CZU:821.135.1.09

[https://doi.org/10.52505/1857-4300.2023.2\(320\).08](https://doi.org/10.52505/1857-4300.2023.2(320).08)

ROMANELE LILIANEI COROBCA „UN AN ÎN PARADIS” ȘI „KINDERLAND” ÎN RECEPTAREA CRITICII DINTR-O PERSPECTIVĂ TEMATISTĂ

Gabriela-Emilia MERCE

Doctorandă

E-mail: gabriela.merce96@e-uvv.ro

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-3010-043X>

Școala Doctorală de Științe Umaniste, Universitatea de Vest din Timișoara (România)

LILIANA COROBCA'S NOVELS “UN AN ÎN PARADIS” AND “KINDERLAND” IN CRITICAL READING FROM A THEMATIC PERSPECTIVE

Abstract

This article presents how the novels *Un an în Paradis* and *Kinderland* have been received by critics from a thematic perspective. Identity, memory, alienation, childhood are themes highlighted in the novels under review, which contribute to the representation of a real, believable world.

Liliana Corobca's prose is defined by narratively constructed worlds, worlds that expose taboo subjects, that illustrate limit-situations, that sustain a marginal identity.

The author stands out in Romanian literature as a distinct voice, which surprises by the chosen themes, by the style of writing, by the constructed fictional worlds, which complement the known real world. She is a writer who looks for real events to expose fictionally. Her prose is the result of a interplay between fiction and non-fiction. The authenticity of her writing is sustained by the fictionalization of individual or collective memory.

Keywords: novel, fiction, real experiences, narrative discourse, critical discourse, realism, contemporary literature.

Rezumat

În acest articol, se prezintă felul în care romanele *Un an în Paradis* și *Kinderland* au fost receptate de critică dintr-o perspectivă tematică. Identitatea, memoria, înstrăinarea, copilăria sunt teme evidențiate în romanele analizate, contribuind la redarea unei lumi reale, credibile.

Proza Lilianei Corobca se definește prin lumile construite narativ, lumi care expun subiecte tabu, care ilustrează situații-limită, care susțin o identitate marginală.

Autoarea se remarcă în literatura română ca o voce distinctă, care surprinde prin temele alese, prin stilul scriiturii, prin lumile ficționale construite, care vin ca o completare a lumii reale cunoscute, fiind scriitoarea care caută evenimente reale pe care să le expună la nivel ficțional, context în care proza acesteia este rezultatul unui joc între ficțional și nonficțional. Autenticitatea scriiturii sale este susținută de ficționalizarea memoriei individuale sau colective, de nucleul tematic și de limbaj.

Cuvinte-cheie: roman, ficțiune, experiențe reale, discurs narativ, discurs critic, realism, literatură contemporană, receptare.

I. Introducere

După Alex Ștefănescu, limba este o componentă identitară, context în care a scrie în limba română permite anularea granițelor dintre cele două spații geografice (România și Republica Moldova), care, cum se știe, împart o istorie.

Liliana Corobca debutează în proză în anul 2003, cu romanul *Negrissimo*, publicat la editura Arc, roman care anunță o voce nouă în literatură. Autoarea intră în atenția criticilor, este distinsă cu Premiul „Prometheus”, al revistei *România Literară*, și cu Premiul pentru debut, al Uniunii Scriitorilor din Moldova.

Maria Șleahțișchi, în studiul *Cerc deschis. Literatura română din Basarabia în postcomunism*, consideră că acest roman face parte din noul val al scriitorilor basarabeni, al cărui nucleu ideatic este reprezentat de actul scrierii la negru, de dificultatea pe care o impune acțiunea de a crea la nivel de discurs o lume care să funcționeze după propriile reguli, care să existe câtă vreme coordonatele stabilite sunt prezente și nealterate.

Liliana Corobca va continua să surprindă și în următoarele romane prin temele alese, prin felul în care își construiește personajele. Ceea ce devine definitoriu pentru proza sa este tocmai această preferință pentru crearea unor personaje vulnerabile, care sunt puse în situații dificile pe care trebuie să le înfrunte. Personajul din romanele acesteia este cel care experimentează înstrăinarea, este cel care observă că spațiul este purtător al unui cod identitar. Spațiul este cel care susține marginalitatea personajului, motiv pentru care personajele din romanele scriitoarei basarabene vor încerca în permanență să se retragă într-o lume opusă celei cunoscute.

La doi ani după ce romanul *Negrissimo* a văzut lumina tiparului, Corobca își publică, la o editură românească de această dată, romanul *Un an în Paradis*, iar zece ani mai târziu, de la debutul în proză, își publică cel de-al treilea roman, *Kinderland*, la editura Polirom. Atât romanul *Un an în Paradis*, cât și romanul *Kinderland* se bucură de o critică de întâmpinare favorabilă, iar prin tematica aleasă prozatoarea basarabeană își definește specificul universului ficțional creat, Marius Miheș afirmând că „Liliana Corobca și-a făcut, cale de două romane, un proiect, se pare, din condiția emigrantului” (2013).

În articolul de față vom evidenția care sunt direcțiile tematice pe care critica le anunță prin raportare la romanele *Un an în Paradis* și *Kinderland*, linii directoare ce se vor putea observa și în celelalte romane ale Liliane Corobca, și anume: *Caiet de cenzor*, *Imperiul fetelor bătrâne*, *Buburuza* și *Capătul drumului*.

II. Reacția la o temă tabu

Alex Ștefănescu punctează în termeni apreciativi, în articolul *Iar ne obligă Dan C. să gândim!* faptul că romanul *Un an în Paradis* este o reușită literară în ceea ce privește discursul narativ bine construit. Tocmai de aceea, Alex Ștefănescu nu ezită să afirme că „În sfârșit, un roman! Nu în bibliografia Liliane Corobca, ci în aceea a literaturii române din ultimii ani, în care romanele demne de luat în considerare sunt sublime, dar lipsesc cu desăvârșire” (2005). Se poate observa că Alex Ștefănescu nu are rezerve în a sublinia că romanul merită atenția publicului larg și restrâns, deoarece se depășește o criză a romanului prin construcția narativă.

Acest roman este unul care își scoate cititorul din zona de confort, întrucât tinerele devin victime ale traficului de carne vie. Scriitoarea alege să transpună o realitate mai puțin cunoscută, care este un subiect tabu, dificil de abordat și de explicat. De aceea, lumea descrisă de prozatoare este una care prezintă o dimensiune ascunsă a realității, personajele alese de Corobca fiind o *summa* a experiențelor trăite de tinere care au încredere imediată în lumea ideală creată la nivel de discurs de *celălalt*. Alex Ștefănescu menționează că „Romanul, în întregime fictiv, și totuși, în esența lui, non-fiction, provoacă o emoție puternică în timpul lecturii și poate face chiar și dintr-un cititor-bărbat un adept al ideilor feministe” (*ibidem*), întrucât, prin ficționalizarea unor experiențe reale, Liliana Corobca creează un univers ficțional credibil. Însă, nu prin ideile feministe romanul se bucură de vizibilitate, ci prin evidențierea importanței creării unui orizont de așteptare pentru care coordonata principală să fie libertatea. Sonia, personajul central al romanului, pentru a nu-și arăta vulnerabilitatea și pentru ca societatea să nu o includă în categoria marginalului având în vedere eșecul privind intrarea la facultate, acceptă fără a filtra critic propunerea lui Pavel de a pleca la muncă în străinătate. Tocmai de aceea, în fața *celuilalt*, personajul feminin este unul vulnerabil, nefiind definit de o identitate forte, deoarece acesta trăiește teama eșecului social, simțind că ratarea este iminentă.

Alex Ștefănescu e de părere că Liliana Corobca „rămâne scriitoare de la prima până la ultima pagină” (*ibidem*), pentru că personajele sale sunt construite complex, plasate fiind într-o lume dezarticulată. Prozatoarea nu investighează în romanul său o realitate definită de dramă, ci creează o lume ficțională credibilă, ea pune accentul pe experiențele pe care personajele sale le cunosc într-o lume care le refuză orice tip de libertate. De aceea, romanul este încărcat de un dramatism al trăirii, pentru că tinerele captive într-o asemenea lume privesc cu disperare înspre lumea ce poate fi

revizitată doar într-un plan al aducerilor aminte. Scenele dure, definite de violență, sunt dublate de acele momente în care tinerele își proiectează la nivel oniric o lume diferită de cea pe care o cunosc. În vis, în pictură, în scriere sau în muzică acele tinere, care și-au pierdut libertatea, găsesc o lume posibilă, un refugiu.

Simona Vasilache, în articolul *Munci și zile*, publicat în revista *România literară*, subliniază că mai ales tema contribuie la redarea unei lumi ficționale, care să surprindă fapte reale, context în care este evidențiat talentul scriitoricesc al autoarei în ceea ce privește sondarea realității pentru crearea unei lumi ficționale autentice, drept care romanul *Un an în Paradis* „deși n-are nici o legătură cu experiența autoarei, putem fi mai mult ca siguri că-și ia personajele din ultima, să spun așa, actualitate” (2005), drept care este „o scriere despre vreme. Despre zilele cărora nu poți să le ții șirul, despre prizonierat (o formă dintr-afîtea...), despre îmbătrânire.” (*ibidem*). Simona Vasilache punctează tocmai această capacitate a scriitoarei basarabene de concentrare a narațiunii, rezultând un text care condensează trăiri și experiențe puternice. Toate experiențele redată sunt trăite, nu consumate.

Și Sonia Elvireanu observă preferința prozatoarei pentru valorificarea unor realități dure, făcând referire la experiențele narativizate de Liliana Corobca, scriitoare ce caută acele situații-limită care destabilizează ființa. Sonia Elvireanu e de părere că „Pe acest fond al revelării infernului comunist, se suprapune realitatea sumbră a postcomunismului, cu o umanitate deviată în libertate spre forme de dezumanizare, generate de goana după un câștig facil.” (2015). Astfel, se prezintă lumi în cădere, universul ficțional fiind ancorat la o realitate terifiantă. Sonia Elvireanu subliniază în acest sens că scriitoarea conturează o lume de neimaginat, întâlnită într-o realitate postcomunistă, în care traficul de carne vie nu mai este o necunoscută.

Bianca Burța-Cernat, raportându-se la cel de-al doilea roman, *Un an în Paradis*, remarcă faptul că este un volum ofertant, deoarece „Florina Ilis și Liliana Corobca știu să ficționalizeze lizibil și percutant lumea în care trăiesc, știu să scrie «realist» fără a aluneca în platitudine mizerabilistă. Iar mijloacele de care uzează în ficționalizarea realității – extrem de diferite de la un caz la altul – indică existența unei reale vocații pentru proză.” (2005), evidențiind în acest caz preferința prozatoarei pentru o scriere de factură realistă, care să se joace cu imaginile pe care realitatea le surprinde. Totodată, și Bianca Burța-Cernat observă că Liliana Corobca are forța de a se impune în spațiul literar prin discursul narativ concentrat, dar care expune o lume vie, care se hrănește din fapte reale, ce pot fi reperate într-o lume concretă. Aceasta prezintă în romanele sale o lume a deziluziilor, o lume fragilă, o lume definită de pierdere. În fapt, scriitoarea evidențiază la nivel de discurs multiplele forme ale pierderii, de la pierderea aceluși spațiu numit *acasă* până la pierderea identității, toate contribuind la configurarea unei lumi ce stă sub semnul ratării.

III. Ecouri

Imediat după publicare, romanul *Kinderland* a fost receptat ca fiind o narațiune care radiografiază drama copiilor abandonați de părinții plecați la muncă în străinătate, Daniel Cristea-Enache subliniind că drama acestora a putut fi surprinsă prin renunțarea la un narator omniscient, întrucât „Pentru a explora, din interior, subiectul copiilor cu părinții plecați la muncă, departe, și pentru a face din el o temă importantă deopotrivă pentru scriitor și pentru cititor, Liliana Corobca renunță, în *Kinderland*, la deplina obiectivitate epică, cu distribuția ei pe personaje.” (2013), *a privi din interior* fiind tehnica prin care accentul va cădea asupra experienței trăite, nu asupra redării unei fresce sociale.

Cătălina Bălan, în articolul *Țara în care se aude pământul respirând*, punctează că prozatoarea alege o temă „care cu greu te poate lăsa indiferent” (2013), drept care surprinde și de această dată prin tema valorificată, mai ales că „Îmbină foarte reușit în acest roman realitatea, ficțiunea, dragostea și misticul, construind pasaje de o încărcătură emoțională foarte puternică” (*ibidem*). Se observă, așadar, că și în cel de-al treilea roman există aceeași preferință pentru redarea unor experiențe care produc un șoc emoțional la un prim contact cu textul, ca mai apoi atenția să fie îndreptată înspre jocul dintre experiențele trăite și experiențele imaginate. Astfel, într-un interviu, Liliana Corobca menționează faptul că întâlnirea cu un copil lipsit de expresie facială, închis într-o lume proprie a fost ceea ce a devenit nucleul ideatic al romanului¹.

Mai mult decât atât, Cosmin Ciotloș, în articolul apărut în 2013, evidențiază inventivitatea scriitoarei în crearea aceluia trio de copii (Cristina, Dan și Marcel), întrucât, urmărind reacțiile personajelor în fața unei lumi care susține înstrăinarea, Ciotloș observă că „își camuflează simbolic suferința. Aceste situații, mai cu seamă, scot în relief vocația de prozator a Liliane Corobca” (2013), vocație semnalată și de Bianca Burța-Cernat când a scris despre romanul *Un an în Paradis*.

Totodată, Daniel Cristea-Enache e de părere că romanul „*Kinderland* este al treilea roman semnat de Liliana Corobca și cel care o impune pe autoare în prima linie valorică a prozei de azi.” (2013), deoarece „*Kinderland* este un roman, chiar și de mici dimensiuni, ce va rămâne în istoria literaturii române

¹ Vezi <https://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/kinderland-de-liliana-corobca-10712200>, accesat la data de 28.05.2023, unde Liliana Corobca subliniază că „N-aș fi scris cartea dacă, într-o vară, n-aș fi întâlnit un copil care m-a impresionat. Un băiețel speriat de vreo doi-trei ani a venit cu tatăl lui (meșter care lucra mai mult în străinătate) la noi acasă. Am încercat să vorbesc cu el, i-am dat jucării, dar el a rămas mut și încruntat, urmărindu-și atent părintele care, am aflat ulterior, îl uita pe unde se ducea. Pe mama lui aproape n-o cunoștea, tatăl mai venea prin sat când găsea de lucru și îl creștea câte o mătușă ori vreun frate vitreg. Nu văzusem niciodată un copil mai sălbatic și mai nefericit. Deși în carte nu este personaj principal, de la el a pornit ideea romanului”.

postrevoluționare.” (*ibidem*, 2023, p. 91). Este un roman care va rămâne în istoria literaturii române postrevoluționare prin felul în care copilul resimte efectele tranziției și cunoaște dinamica capitalistă. Este un roman structurat pe o dialectică a diferenței: lumea *celuilalt*, lumea occidentală ce susține reușita și lumea cunoscută personajului, care este o lume ce produce înstrăinarea, deoarece copila Cristina este lăsată într-un sat din Moldova, în timp ce părinții îi sunt plecați în afara țării pentru a munci.

Cosmin Ciotloș subliniază și jocul perspectivelor și al vocilor narative, deoarece „Primul capitol, de exemplu, nu întâmplător scris distanțat, la persoana a treia, e o excelentă mostră de gândire pragmatică.” (2013), ca mai apoi Cristina să preia vocea naratorului pentru a prezenta așa cum este văzută lumea de un copil care simte abandonul familiei. Totuși, pe parcursul romanului există secvențe în care vocea Cristinei nu este a unui copil de 12 ani, ci este a unui adult care privește analitic lumea absurdă la care se raportează. În acest sens, Alex Ștefănescu punctează că dublarea vocii narative contribuie la redarea unui tablou credibil, care evidențiază un sat din Moldova, locuit de copii abandonați și de bătrâni care nu mai au puterea de a lupta cu viața dură pe care o cunosc. Totodată, revolta personajului față de realitatea definită de înstrăinare nu ar putea fi mai bine surprinsă decât printr-o voce narativă la persoana I, care să fi trăit cele narate.

Mai mult decât atât, tot Cosmin Ciotloș subliniază că „După două romane întâmpinate mai degrabă calduț (despre *Negrissimo* și *Un an în Paradis* s-a scris puțin), prozatoarea răspunde tăcerii critice cu o carte care o aduce în prima linie a prozei românești de azi.” (2013). În acest sens, romanul *Kinderland* este o confirmare a faptului că Liliana Corobca este o voce care va rămâne în literatura română prin narațiunile create, care prezintă o lume destabilizată. Alex Ștefănescu este însă mai ezitant, acesta afirmând că „Dacă totuși romanul sună a literatură bună, aceasta se explică printr-un sentimentalism răscolitor, fără nimic retoric.” (2015), având în vedere că tonul confesiv al romanului pune accentul asupra trăirilor Cristinei, pentru că personajul-narator, în ipostaza unei copile, creează un dialog fictiv cu mama plecată în străinătate.

Daniel Cristea-Enache își începe, de altfel, articolul *O tragedie colectivă*, apărut în 2019, în *România literară*, prin precizarea că „după un roman original (*Kinderland*, 2013) și unul dezamăgitor (*Imperiul fetelor bătrâne*, 2016) și după un *Caiet de cenzor*” (2019) apare romanul *Capătul drumului*, care va evoca drama deportărilor din anii '40 și va sublinia trecerea de la o traumă individuală la una colectivă, înstrăinarea, ruptura, pierderea, conturând, ca în *Kinderland*, un personaj care trăiește *căderea din lume*. Romanul *Kinderland* este, din acest punct de vedere, în viziunea lui Daniel Cristea-Enache, romanul care a confirmat o voce nouă în literatură. Originalitatea romanului este susținută, în opinia criticii, de imaginile conturate: copii și bătrâni rămași singuri în satele din Moldova.

IV. Concluzii

Liliana Corobca este scriitoarea care caută evenimente reale, pe care să le expună ficțional. Proza acesteia este rezultatul unui joc între ficțional și nonficțional, ceea ce evidențiază și Alina Purcaru, deoarece „Imaginea pe care (...) o construiește e realistă, revoltător de realistă chiar, pentru că realitățile pe care le urmărește cu acuratețe de documentarist sunt traumatizante – blocaje complicate în situații și în mentalități strâmbe și abuzive.” (2013).

Prin cele două romane, prozatoarea subliniază efectele tranziției, deoarece sărăcia susține o dialectică a diferenței în ceea ce privește realitatea dată și realitatea imaginată. Din acest punct de vedere, autoarea mizează pe un dramatism al situației, pentru a expune o imagine dură a realității, care schimbă destine.

Critica evidențiază că Liliana Corobca se impune nu atât prin inovări stilistice, cât mai ales prin temele valorificate și prin construcția personajului. Dacă la nivel de discurs narativ critica observă sincope, atunci în ceea ce privește dimensiunea tematică se observă preferința pentru valorificarea unor teme precum copilul într-o lume capitalistă, tânăra lipsită de experiență într-o lume a aparențelor etc.

Proza acesteia se definește prin lumile construite narativ, lumi care expun subiecte tabu, care ilustrează situații-limită, care susțin o identitate marginală, critica subliniind realismul textelor, care este dublat de un dramatism al trăirii prin raportare la personaj.

La Liliana Corobca, personajele vorbesc într-un limbaj trivial, uneori argotic. Personajele configurate se înscriu în categoria marginalului, critica remarcând și faptul că în centrul acțiunii se află mereu un personaj feminin, care să exprime fragilitatea lumii în care se află. Totodată, accentul nu cade pe redarea unor narațiuni dense, ci pe o narațiune care să concentreze traume individuale și colective. Mai mult, tonul confesiv, preferința pentru întoarcerea în trecut prin aducerea-aminte susțin autenticitatea scriiturii, iar realismul textelor sale este ilustrat atât de imaginile expuse, pentru că autoarea coboară în cotidian pentru a identifica experiențe dure, cât și de limbajul creat.

Referințe bibliografice:

BĂLAN, Cătălina. „Țara în care se aude pământul respirînd”. În: *Observator cultural*, 2013, 684, [online]. Disponibil: <https://www.observatorcultural.ro/articol/tara-in-care-se-aude-pamintul-respirind-2/> [citat 23.05.2023].

BURȚA-CERNAT, Bianca. Două autoare, două feluri de lectură. În: *Observator cultural*, 2005, 298, [online]. Disponibil: <https://www.observatorcultural.ro/articol/doua-autoare-doua-feluri-de-lectura-2/> [citat 23.05.2023].

- CIOTLOȘ, Cosmin. O surpriză. În: *România literară*, 2013, 36, [online]. Disponibil: https://arhiva.romanialiterara.com/index.pl/o_surpriz2 [citât 23.05.2023].
- COROBICA, Liliana. *Kinderland*. Iași: Editura Polirom, 2015.
- COROBICA, Liliana. *Un an în Paradis*. București: Cartea Românească, 2005.
- CRISTEA-ENACHE, Daniel. Copii fără părinți (I), În: *Observator cultural*, 2013, 689, [online]. Disponibil: <https://www.observatorcultural.ro/articol/copii-fara-parinti-i-2/> [citât 23.05.2023].
- CRISTEA-ENACHE, Daniel. Copii fără părinți (II), În: *Observator cultural*, 2013, 690, [online]. Disponibil: <https://www.observatorcultural.ro/articol/copii-fara-parinti-i-2/> [citât 23.05.2023].
- CRISTEA-ENACHE, Daniel. O tragedie colectivă. În: *România literară*, 2019, 44, [online]. Disponibil: <https://romanialiterara.com/2019/10/o-tragedie-colectiva/> [citât 23.05.2023].
- CRISTEA-ENACHE, Daniel. *Scriitori din Basarabia, Studii literare*. Chișinău: Știința, 2023.
- ELVIREANU, Sonia. Deconstrucția paradisului occidental. În: *România literară*, 2015, 40-41, [online]. Disponibil: https://arhiva.romanialiterara.com/index.pl/deconstrucia_paradisului_occidental [citât 23.05.2023].
- Kinderland/* de Liliana Corobca [online]. Disponibil: <https://www.zf.ro/ziarul-de-duminica/kinderland-de-liliana-corobca-10712200> [citât 23.05.2023].
- MIHEȚ, Marius. Joaca de-a cei mari. În: *România literară*, 2013, 27, [online]. Disponibil: http://arhiva.romanialiterara.com/index.pl/joaca_de-a_cei_mari [citât 23.05.2023].
- PURCARU, Alina. Cristina, un copil prea adult. În: *Observator cultural*, 2013, [online]. Disponibil: <https://www.observatorcultural.ro/articol/cristina-un-copil-prea-adult-2/> [citât 23.05.2023].
- ȘLEAHTIȚCHI, Maria. *Cerc deschis. Literatura română din Basarabia în postcomunism*. Iași: Timpul, 2007.
- ȘTEFĂNESCU, Alex. Iar ne obligă Dan C. să gândim!. În: *România literară*, 2005, 43, [online]. Disponibil: https://arhiva.romanialiterara.com/index.pl/iar_ne_oblig_dan_c._s_gndim [citât 23.05.2023].
- ȘTEFĂNESCU, Alex. Un roman al maturizării forțate. În: *România literară*, 2015, 8, [online]. Disponibil: https://arhiva.romanialiterara.com/index.pl/un_roman_al_maturizarii_forate [citât 23.05.2023].
- ȘTEFĂNESCU, Alexandru. *Istoria literaturii române contemporane: 1941-2000*. București: Mașina de scris, 2005.
- VASILACHE, Simona. Munci și zile. În: *România literară*, 2005, 43, [online]. Disponibil: http://arhiva.romanialiterara.com/index.pl/joaca_de-a_cei_mari [citât 23.05.2023].